

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

Досліджено сутність та призначення системи управління формуванням, використанням та збереженням власного капіталу в загальній системі менеджменту акціонерного товариства, а також розроблено форми внутрішньої звітності із зазначенням показників, необхідних для забезпечення ефективного управління капіталізацією підприємства

Постановка проблеми. Від повноти й достовірності інформаційного забезпечення характеристики фінансової діяльності підприємства багато в чому залежить ефективність управління процесами формування, розподілу і використання капіталу підприємства в цілому. Тому особливої уваги набуває питання облікового забезпечення формування системи показників стану і змін в структурі власного капіталу підприємства.

До теперішнього часу Україна перебуває в пошуку ефективних механізмів управління власним капіталом підприємств, в той час, як у більшості розвинених країн світу такі механізми вже відпрацьовані. Недостатній рівень корпоративної культури, невідповідність теперішньої практики корпоративного управління загальноприйнятим принципам та неготовність діючих товариств до їх опанування призвели до непрофесійних схем управління товариствами. В ринкових же умовах ігнорування необхідності відображення реальної суми власного капіталу нерідко призводить до рейдерського захоплення підприємств. За даними Мінекономіки, в Україні проведено захват більш, ніж 3000 підприємств. У країні діють рейдерські групи, результативність атак яких досягає 90 %. Річний оборот ринків поглинаний і захоплений складає 3 млрд. дол. США, з яких доля недружніх – біля 70% [14]. За офіційними даними розподілу країн за легкістю ведення бізнесу, в якому вища позиція означає, що регуляторний клімат сприяє веденню бізнесу, станом на 2010 рік серед 183 країн Україна посіла 145 місце [17].

Складність управління власним капіталом полягає в тому, що в процесі поточної діяльності відбувається збільшення або зменшення як його загальної величини, так і його окремих складових. При цьому необхідними даними про стан і рух складових капіталу систему управління забезпечує система бухгалтерського обліку, насамперед, внутрішня управлінська звітність, яка складається на виході облікової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми управління капіталом підприємства розглядаються в наукових дослідженнях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Р. Антоні, Л. Бернстайна, І.О. Бланка, Є.Ф. Бріггема, Д. Гарнера, А. Гропеллі, Г.Г. Кірейцева, М.О. Кизима, Р. Коха, М.Н. Крейніної, Т.О. Кузнецова, Е. Нікбахта, А.М. Поддєрьогіна, Р.С. Сайфуліна, Дж. І. Фіннерті, Н.Р. Холта та ін.

Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджували управлінські аспекти обліку власного капіталу, так і використання облікової інформації в управлінні, найпомітнішими є: І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, В.Б. Івашкевич, В.Ю. Касянова, С.Н. Колесников, А.Д. Шеремет та ін.

Значення бухгалтерської звітності (фінансової та управлінської) для системи управління капіталом підприємства розкриваються в дисертаційних роботах А.П. Бобяка (2011 р.), М.О. Белоусова (2011 р.), І.В. Каплі (2006 р.), Т.М. Королюк (2005 р.), В.В. Мельничук (2003 р.), С.В. Пителя (2001 р.), І.Р. Поліщук (2006 р.), О.О. Разборської (2004 р.), В.В. Сопко (2008 р.), Л.Л. Тягнирядно (2010 р.). Не применшуючи їх внесок у розробку даного аспекту, вважаємо, що питання відображення різновидів власного капіталу в зовнішній та внутрішній звітності підприємства потребує свого подальшого дослідження. Виступаючи важливим інструментом управління та базуючись на даних бухгалтерського обліку як системи суцільного та безперервного документального оформлення господарських операцій, звітність відображає і дає змогу оцінити результати діяльності, прогнозувати напрями підвищення ефективності господарювання і пропонувати необхідні для управління рішення в частині власних джерел фінансування діяльності підприємства.

Вищесказане підтверджує доцільність подальшого розгляду питання щодо особливостей відображення операцій, пов'язаних із формуванням і руху складових власного капіталу у звітності підприємства. Це і ставимо за **мету даної публікації**. Дослідження проведемо за такими напрямками:

- визначення сутності та ролі управління формуванням, використанням та збереженням власного капіталу в системі менеджменту акціонерного товариства;
- теоретичне обґрунтування значення управлінського обліку для потреб управління структурою власного капіталу та розробка форм внутрішньої звітності із зазначенням показників, які, на нашу думку, повинні бути передбачені в ній та проаналізовані для того, щоб забезпечити ефективність та доцільність управління окремими складовими власного капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління – це “елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), яка забезпечує збереження їх визначеної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію їх програм і цілей” [3]. Згідно зі словником Б.А. Райзберга [15], управління – це свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, керівних органів на людей, економічні об'єкти, що здійснюється з метою направлення їх дій на отримання бажаних результатів.

Основними складовими управління виступають [7, с. 104]:

1) постановка задач управління: формулювання цілей управління, визначення функцій об'єкта управління, вибір керуючих впливів (нормативні акти, програми, плани, накази, розпорядження, інструкції, вказівки керівництва, моральні та матеріальні стимули), визначення показників якості управління, облік впливів зовнішнього середовища;

2) розробка принципів управління: визначення функціональної та алгоритмічної структур керуючого об'єкта;

3) розробка методів і засобів аналізу процесів в системах управління;

4) розробка методів синтезу структур і розрахунку параметрів керуючих об'єктів.

Функціонування системи управління визначається, в першу чергу, метою існування, яка реалізується та деталізується через структуру, функції та інші поняття.

Залежно від поглядів наукових шкіл, які досліджували теорію управління, вибору ними конкретних складових систем управління, результатом розчленування процесу управління на окремі етапи ставали різні групи функцій управління. В агрегованому варіанті поглядів різних наукових шкіл набір функцій управління

має наступний вигляд [7, с. 105-106]: 1) встановлення мети, прогнозування; 2) планування; 3) організація; 4) оперативне регулювання; 5) облік; 6) аналіз; 7) контроль; 8) стимулювання.

Сукупність цих функцій складає механізм управління, який спільно зі службами управління, складає систему управління економічними об'єктами.

Управління капіталом – це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам (акціонерам) підприємства [9, с. 59].

Управління капіталом складно виокремити від інших підсистем управління підприємством (управління виробничими, інформаційними, трудовими ресурсами) без виявлення, перевірки, фіксації величезної кількості зв'язків між ними.

Управління формуванням, використанням та збереженням власного капіталу є основним у системі менеджменту і існує навіть на малих підприємствах, а ось питання визначення ринкової вартості компанії, дієвості її фінансово-господарської діяльності та формування оптимальної структури капіталу зазвичай виникають лише на великих підприємствах.

Погоджуємося з думкою В.І. Блонської [2, с. 257], що розробка методології управління капіталом повинна ґрунтуватися на науково обґрунтованих принципах і правилах поведінки, що виражають динамічність і сприйнятливість до мінливих умов, спланованих результатів виробничо-господарської діяльності та інтегрованість із загальною системою управління підприємством.

Управлінці на практиці відштовхуються від того, що структура капіталу корпорації значною мірою впливає на її діяльність. У реальному світі існують податки, інформаційна асиметрія та транзакційні витрати – все це ще раз свідчить на користь такого висновку. У більшості випадків корпорації намагаються максимально використати внутрішні джерела фінансування і, лише коли вони вичерпуються, звертаються на фінансовий ринок [8].

Вибір джерел фінансування (власних чи залучених) потребує врахування багатьох факторів, серед яких виділяють наступні: умови оподаткування прибутку акціонерних товариств та доходів від володіння цінними паперами у фізичних та юридичних осіб; структура активів компанії (рівень їх ліквідності); рівень інформаційної асиметрії; стан фінансових ринків у країні та за її межами; оцінка менеджерами ризику залучення боргового капіталу; корпоративна культура на підприємстві (менеджери можуть приймати рішення про структуру капіталу через призму максимізації власної корисності, а не корисності акціонерів).

Підсистема управління власним капіталом складається з двох взаємозалежних складових: керованої підсистеми, або об'єкта управління, і керуючої підсистеми, або суб'єкта управління.

Як об'єкт управління власним капіталом виступає сукупність умов його функціонування. На нашу думку, до цих умов можна віднести: визначення потреби і пошук джерел коштів для формування власного капіталу; оцінка вартості окремих складових власного капіталу та можливості їх використання; механізм формування складових власного капіталу; обґрунтування оптимальної структури власного капіталу; використання елементів власного капіталу для фінансування діяльності.

У зв'язку з тим, що управління капіталом традиційно розглядають як складову частину фінансового менеджменту, і поділяють на дві частини – управління формуванням та управління використанням капіталу [1], під управлінням формуванням капіталу слід розуміти сукупність процесів підготовки і здійснення керуючих впливів, які спрямовані на досягнення оптимальної структури капіталу та обсягів оптимального співвідношення різних форм капіталу при прийнятному рівні ризиків.

Під управлінням використання капіталу слід розуміти сукупність процесів підготовки і здійснення керуючих впливів, які спрямовані на максимально ефективний розподіл за пріоритетними напрямками складових власного капіталу.

Суб'єктом управління власного капіталу виступають окремі посадові особи, або фінансові служби, бухгалтерії товариства, які, використовуючи сукупність прийомів та способів, забезпечують прийняття необхідних рішень щодо функціонування власного капіталу.

У практиці економічних досліджень, як правило, застосовується системний підхід, в основі якого лежить розгляд явищ і процесів у вигляді єдиної системи. На нашу думку, розглядаючи управління власним капіталом з позиції системного підходу, можна представити у вигляді системи (рис. 1).

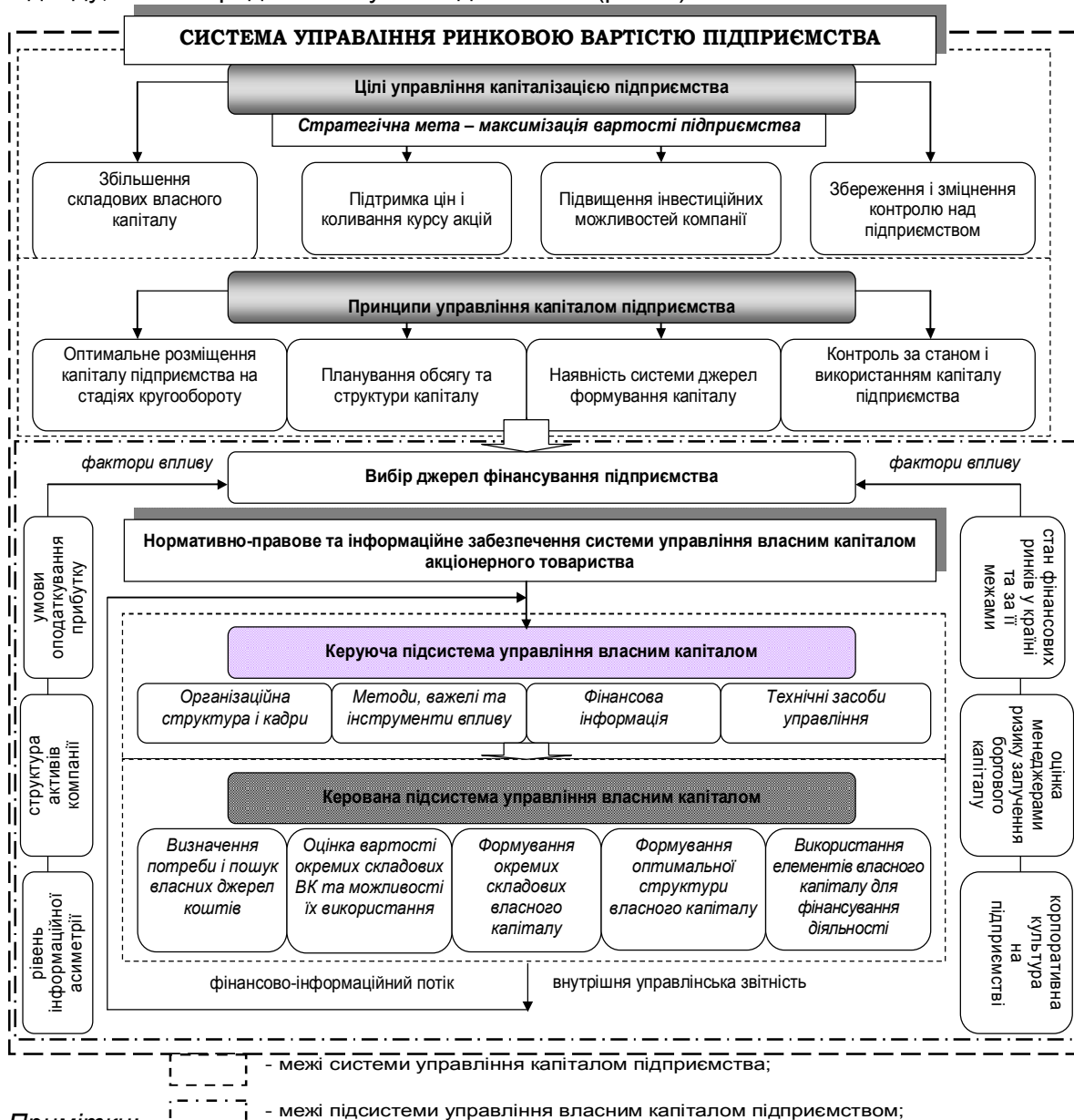

Рис. 1. Місце та інформаційне забезпечення підсистеми управління власним капіталом в системі управління ринковою вартістю акціонерного товариства¹

¹ В силу обмеження предметної області дослідження на схемі не відображено підсистему управління залученим капіталом підприємства

Принцип системності в управлінні ґрунтується на розумінні сутності підприємства як складної динамічної соціально-економічної та відкритої системи і визначає необхідність системного мислення при розробці рішення з управління власним капіталом на стадії формування та використання з урахуванням усіх складових власного капіталу та впливу ефективності управління на основні фінансово-господарські показники діяльності підприємства.

Якщо в системі управління власним капіталом виявиться, що певний елемент є малоефективним, то вся система управління товариством буде мати недочаду конкретного елемента і відповідно буде менш результативною. Тому в процесі функціонування системи управління власним капіталом доцільно постійно оцінювати, як елементи системи відповідають один одному, і при виникненні певних відхилень вносити відповідні корективи.

Крім того, належну увагу слід приділяти оцінці рівня співвідношення власного капіталу і залученого, особливо в контексті того, що на сьогодні відсутній універсальний метод оптимізації структури капіталу, застосовуючи який підприємство визначило б оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом.

Часто власний капітал, залучений із зовнішніх джерел, має вищу вартість порівняно із позиковим капіталом [16]. Тому одним із основних питань управління власним капіталом підприємства є визначення оптимальної структури капіталу, тобто такого співвідношення власних і позикових коштів, яке забезпечує максимізацію ринкової вартості компанії.

Питанню оптимізації структури капіталу приділяли увагу такі вчені, як І.О. Бланк, А.М. Поддерогін, В.В. Ковальов, В.М. Стоянова, Т.В. Головка, С.В. Сагова, В.О. Подольська, О.В. Яріш, Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова, В.В. Баліцька, Г.О. Швиданенко та ін.

Дані вчені акцентують увагу на оптимальному співвідношенні між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства [6].

Існують різні рекомендації щодо величини частки позикових коштів у структурі капіталу. Більшість із них зводиться до того, що частка залучених коштів у пасиві не повинна перевищувати 50 %. Проте у світовій практиці існують відхилення від цього правила. Так, японські компанії широко використовують борги для фінансування своєї діяльності. У них відношення позикового капіталу до суми активів у середньому становить 85 %; у німецьких фірм – 64 %; американських фірм – 55 % [10, с. 204-205].

Бланк І.О. визначає оптимальну структуру капіталу як співвідношення використання власних і позикових коштів за умови якого забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [1, с. 213].

На думку В.О. Подольської та О.В. Яріш, оптимізація структури капіталу передбачає співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найбільша ефективність пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства [13, с. 355].

Оптимізація структури капіталу, за твердженням Г.Й. Островської [11, с. 265], є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать, і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою у грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

Отже, налагоджений механізм управління власним капіталом передбачає чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, які реалізуються через систему узгоджених між собою принципів, елементів та методів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування та ефективного використання власного капіталу акціонерного товариства, що, в свою чергу, спрямоване на оптимізацію його розміру та структури, зростання якісних параметрів формування, розподілу та використання з мінімальними ризиками для підприємства.

На виході з представленої системи приймаються рішення, ефективність яких оцінюється під тим впливом, який вони здійснюють на діяльність товариства. При цьому найбільшу інформативність як про склад і зміни в структурі власного та позикового капіталу, так і управління капіталом суб'єкта підприємництва в цілому надає система бухгалтерського обліку (оскільки основним джерелом для аналізу капіталу є фінансова звітність підприємства), підпорядкована стратегічним та оперативним завданням діяльності суб'єкта господарювання.

Отже, завдяки інформації, яку надає бухгалтерський облік, управлінський персонал та власники можуть вчасно прийняти управлінські рішення стосовно господарської діяльності підприємства. Це забезпечує збереження майна власника та контроль за формуванням і розподілом прибутку.

Інформаційні потоки, які відображають рух власного капіталу, повинні відповідати вимогам прозорості, достовірності, своєчасності та іншим характеристикам, достатнім для якісного управління власним капіталом підприємств у сучасному середовищі ринкових відносин.

За словами Пилипенко О.І.: “Для управління власним капіталом на стадії створення нового підприємства необхідна облікова інформація про засновників, їх частку в статутному капіталі та її отримання у формі матеріальних цінностей, нематеріальних активів та грошових коштів. В подальшому необхідні бухгалтерські дані про збільшення статутного капіталу за рахунок надходження нових вкладень, формування резервного капіталу в результаті розподілу прибутку, а також про зменшення статутного капіталу при вибутті учасників, вилучення засобів з будь-яких причин” [12, с. 107].

Основними завданнями управлінського обліку, на думку проф. Ф.Ф. Бутинця, є наступні:

1. Збір, обробка, узагальнення, зберігання та передача необхідної інформації для оперативного управління підприємством та прийняття ефективних управлінських рішень для оптимізації процесу управління шляхом регулювання структури активів та пасивів підприємства. При цьому аналізується робота підприємства за центрами відповідальності з точки зору прибутку, рентабельності, собівартості, капітальних інвестицій тощо.

2. Перевірка законності та доцільності господарських операцій, забезпечення збереження господарських засобів та коштів, ефективне використання майна підприємства.

3. Визначення підсумків господарської діяльності та оцінка ефективності діяльності підприємства в розрізі реалізованих виробів, центрів відповідальності, управлінських і технологічних рішень. При цьому потрібно проводити порівняння загального фінансового результату за даними фінансового обліку з даними управлінського обліку з метою контролю за маркетинговою діяльністю.

4. Складання внутрішніх звітів, інформація яких призначена для власників, керівників (менеджерів) та інших внутрішніх користувачів бухгалтерської інформації. Зміст звітів може змінюватися залежно від їх цільового призначення і посади управлінця, для якого вони призначені [5, с. 12].

Для управління власним капіталом бухгалтерський облік покликаний забезпечувати користувачів інформацією про:

- кількість засновників, їх частку у статутному капіталі, додаткові внески засновників, збільшення або зменшення номінальної вартості випущених акцій, вилучення власного капіталу, анулювання акцій, обмін облігацій на акції підприємства тощо;

- повноту та своєчасність відображення в бухгалтерському обліку операцій з пайовим капіталом, правильність обліку пайових внесків;

- забезпечення страхування найбільш ризикових видів діяльності, розміри обов'язкових щорічних відрахувань до резервного капіталу;

- ступінь залежності підприємства від залучених джерел фінансування; встановлення достовірності первинних даних відносно формування статутного капіталу, використання активів, що є внесками, правильності ведення обліку статутного капіталу;

- формування додатково вкладеного капіталу, правильність ведення обліку операцій з додатково вкладеним капіталом, достовірність відображення даних в звітності підприємства;

- наявність та рух нерозподіленого прибутку підприємства та напрями його використання, списання непокритих збитків за рахунок нерозподіленого прибутку, величину розподіленого між власниками прибутку;

- ступінь незалежності підприємства від залучених джерел фінансування;

- відповідність статутного капіталу величині чистих активів в кінці року на дату балансу [4, с. 388].

Отримання вищезазначеної інформації є надзвичайно важливо, а тому роль облікової інформації в управлінні власним капіталом постійно зростає. З метою управління облікова інформація використовується для:

- аналізу формування власних фінансових ресурсів підприємства з метою виявлення їх потенціалу і його відповідність темпам розвитку підприємства;

- визначення загальної потреби у власних фінансових ресурсах;

- оцінки вартості залучення власного капіталу з різних джерел;

- забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел;

- забезпечення необхідного обсягу залучення власних фінансових ресурсів з зовнішніх джерел;

- оптимізації співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів.

Джерелами інформації для управління власним капіталом є дані бухгалтерського обліку, що відображаються на рахунках класу 4 "Власний капітал та забезпечення зобов'язання". Для детальнішої характеристики джерел розглянемо табл. 1.

Таблиця 1. Характеристики джерел даних для управління власним капіталом*

Рахунок бухгалтерського обліку	Аналітичні розрізи	Дані для потреб управління
40 "Статутний капітал"	За видами капіталу, за кожним засновником, учасником, акціонером, за видами акцій (прості, привілейовані, іменні)	Додаткові вкладення засновників, збільшення або зменшення номінальної вартості випущених акцій, вилучення власного капіталу, анулювання акцій, обмін облігацій на акції
42 "Додатковий капітал"	За даними капіталу та кожним засновником, учасником, акціонером	Різниці між продажною і номінальною вартістю первісного розміщення акцій, сума дооцінки (уцінки) активів підприємства, вартість безоплатно одержаних необоротних активів, інші види додаткового капіталу
43 "Резервний капітал"	За напрямами використання	Забезпечення найбільш ризикових видів діяльності, розміри обов'язкових щорічних відрахувань до резервного капіталу
44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)"	За напрямами формування і використання нерозподіленого прибутку	Наявність та рух нерозподіленого прибутку підприємства, списання непокритих збитків за рахунок нерозподіленого прибутку, величина розподіленого між власниками прибутку
45 "Вилучений капітал"	За видами акцій (вкладів, паїв), за кожним засновником, учасником, акціонером	Фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, анульовані або перепродані акції (частки) підприємства
46 "Неоплачений капітал"	За видами розміщених неоплачених акцій, акціонером – для акціонерних товариств та за кожним засновником (учасником) підприємства – для товариств	Зміни розміру неоплаченого капіталу підприємства внаслідок погашення внесків (акцій) засновниками, учасниками, акціонерами, зміни в кількості простих, привілейованих, іменних акцій і на пред'явника

Потреба в інформації про результати діяльності та фінансове становище суб'єкта господарювання зумовлюють доцільність складання ним звітності. Саме завдяки аналізу показників фінансової звітності можна отримати таку інформацію, що дозволяє користувачам оперувати даними про складові власного капіталу. Проте питанню облікового відображення власного капіталу у звітності підприємства на державному рівні приділяється недостатньо уваги.

Враховуючи те, що основним призначенням внутрішньої звітності в цілому є задоволення потреб управлінців будь-якого рівня в детальній інформації про певні аспекти діяльності підприємства для прийняття ними обґрунтованих рішень, тому її розробка в частині власного капіталу підприємства, в тому числі в розрізі його складових, надасть змогу забезпечити ефективну дивідендну та облікову політику.

Пропонуємо виділити декілька об'єктивних передумов, що зумовлюють необхідність складання внутрішньої звітності підприємства щодо складових власного капіталу (рис. 2).

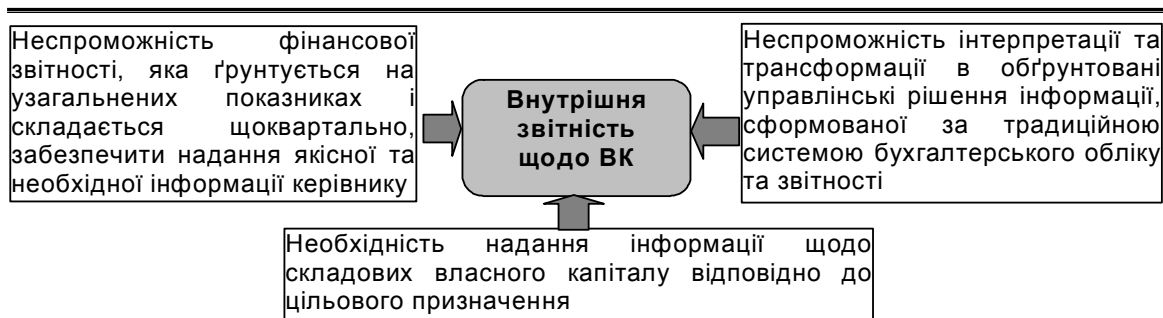

Рис. 2. Передумови, що зумовлюють складання внутрішньої звітності щодо складових власного капіталу

Вищесказане підтверджує доцільність розробки форм внутрішньої звітності підприємства в частині формування і використання різновидів власного капіталу з урахуванням їх специфіки.

Специфіка власного капіталу виявляється не в кількості складових об'єктів власного капіталу, а в їх якійсь різноманітності. Така різноманітність проявляється в тому, що для різних його елементів можуть відрізнятися шляхи і причини виникнення й формування, умови розподілу, напрями використання, умови перетворення у зобов'язання.

З метою удосконалення управлінського обліку власного капіталу розроблено форму внутрішньої звітності про власний капітал (Зразок 1). Дана форма дозволяє деталізувати рух власного капіталу за два періоди з метою порівняння та оцінки динаміки складових власного капіталу.

Таблиця 2. Зразок 1 – Звіт про формування і використання власного капіталу

Назва статті	Зміни в структурі складових власного капіталу	Підтверджуючі документи	На кінець звітного періоду, грн.	На початок звітного періоду, грн.
1	2	3	4	5
Статутний капітал	зареєстрований статутний капітал фактично внесений статутний капітал за термінами несплати – до місяця – до 6-ти місяців – до більше 6-ти місяців Сформовано за рахунок: - внески акціонерів 1-й акціонер (П.І.Б) 2-й акціонер (П.І.Б) 3-й акціонер (П.І.Б) 4-й акціонер (П.І.Б) – додаткова емісія акцій – реінвестиції дивідендів без встановлення нової номінальної вартості акцій – реінвестиції дивідендів при встановленні нової номінальної вартості акцій – обмін облігацій на акції – спрямування прибутку до статутного капіталу – спрямування резервного капіталу до статутного капіталу			

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
	Зменшено за рахунок: – зменшення кількості акцій в обігу – зменшення номінальної вартості акцій – анулювання акцій існуючої номінальної вартості, викуплених у їх власників			
Додатковий капітал	Сформовано за рахунок: – емісійний дохід – дооцінка необоротних активів – безоплатно одержані активи – інші			
	Зменшено за рахунок: – уцінка необоротних активів – інші			
Резервний капітал	Сформовано за рахунок: - відрахування від статутного капіталу - відрахування від прибутку - інші відрахування			
	Зменшено за рахунок: – списання невідшкодованих збитків – списання на виплату дивідендів за привілейованими акціями – на інші виплати			
Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	Сформовано за рахунок: – нерозподілений прибуток (непокриті збитки) – прибуток, використаний у звітному періоді			
	Зменшено за рахунок: – на виплату дивідендів – на формування резервного капіталу – на збільшення статутного капіталу			
Вилучений капітал	Сформовано за рахунок: – викупу акцій власної емісії – перепродажу викуплених акцій власної емісії			
	Зменшено за рахунок: – викуп акцій власної емісії – перепродаж викуплених акцій власної емісії – анулювання викуплених акцій власної емісії			
Загальна сума довгострокових зобов'язань				
Загальна сума короткострокових зобов'язань				
Загальний капітал (валюта балансу)				
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал / Валюта балансу			
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	(Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання) / Власний капітал			
Вартість чистих активів	Валюта балансу - (Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання)			

Вважаємо, що впровадження на практиці даної форми внутрішньої звітності допоможе забезпечити належний рівень аналітичності з метою прийняття обґрунтованих рішень щодо доцільності формування та зміни складових власного

капіталу, проконтролювати своєчасність розрахунків з учасниками щодо нарахованих дивідендів тощо. Також є можливість провести контроль за документальним оформленням даних змінних, адже до даного звіту додається копія супровідних документів, які підтверджують зміни що відбулися в структурі власного капіталу товариства.

Форма також містить графі з розрахунком вартості чистих активів товариства, коефіцієнту фінансової стійкості та співвідношення власних і залучених коштів, що дає змогу управлінцям оцінити загальний фінансовий стан для прийняття рішень в подальшому. Відповідно до розрахованих аналітичних показників можуть готуватися проекти управлінських рішень щодо:

- визначення принципових підходів до змін у структурі власного капіталу підприємства;
- отримання інформації про стан внесків до статутного капіталу у розрізі їх кількості, якості та матеріально відповідальних осіб;
- аналізу наявності простроченої заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу;
- розподілу прибутку підприємства, формування та використання коштів резервного капіталу за цільовим призначенням;
- підвищення достовірності відображення на рахунках аналітичного обліку господарських операцій з формування та змін складових власного капіталу, викуплених та перепроданих акцій, а також розрахунків з акціонерами.

Однією з найдинамічніших складових власного капіталу є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). З метою найбільш ефективного управління цією складовою власного капіталу розроблено форму для розподілу прибутку, яка може використовуватись підприємством для внутрішнього користування (Зразок 2).

Таблиця 3. Зразок 2 – Форма розподілу прибутку (для внутрішнього користування)*

Прибуток отриманий у звітному періоді (441), грн.	Прибуток, використаний у звітному періоді (443)		Напрями розподілу прибутку					
			На виплату дивідендів (671)		На формування резервного капіталу (43)		На збільшення статутного капіталу (40)	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Щодо управління прибутком, то Ф.Ф. Бутинець вважає, що основним завданням управління прибутком є оптимізація його розподілу у звітному і майбутніх періодах. Розподіл прибутку повинен забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави та персоналу підприємства. Управління прибутком потребує формування систематизованого переліку об'єктів управління. До них належать: управління формуванням прибутку та управління розподілом і використанням прибутку.

Підготовка управлінського рішення щодо формування, розподілу та використання прибутку повинна враховувати альтернативні можливості. За наявності альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для реалізації повинен базуватися на системі критеріїв, які визначають політику управління прибутком підприємств. Крім того, надзвичайно важливим виступає аналітичний облік нерозподіленого прибутку. Адже він дозволяє власнику не лише раціонально

використовувати власне майно (капітал) в процесі діяльності підприємства, а й виявляти найефективніші шляхи отримання прибутку і відповідно максимізувати його. А розроблена форма внутрішньої звітності допоможе робити це своєчасно та значно полегшить управління складовими власного капіталу.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання в Україні потребує управління фінансовими ресурсами, зокрема власним капіталом підприємства, яке повинно забезпечити основи для стабільного розвитку підприємства та його постійного зростання на ринку. Дослідження підходів до управління власним капіталом, що пропонуються вітчизняними науковцями та дослідниками, дозволило структурувати управлінський процес, що стало основою для обґрунтування структурно-логічної послідовності управління власним капіталом підприємства.

2. В контексті необхідності якісного поліпшення системи управління та розробки новітньої стратегії розвитку підприємств обґрунтовано роль і значення системи бухгалтерського обліку як такої, що відповідає за інформаційне забезпечення системи управління підприємством.

3. У зв'язку із самостійною розробкою управлінських рішень, які приймають суб'єкти господарювання в умовах ринку, кожне підприємство повинно формувати оптимальну структуру власного капіталу, ефективно управляти ним, щоб забезпечити йому усіх в умовах конкуренції.

4. Ефективне управління власним капіталом акціонерного товариства неможливе без подальшого удосконалення методології та організації бухгалтерського обліку, дані якого є не тільки інформаційним матеріалом про стан і зміни стану об'єктів управління, але й базою економічного контролю, аналізу та аудиту. У зв'язку з цим в роботі розроблено форми внутрішньої звітності для підвищення аналітичності інформації про формування та використання складових власного капіталу, що має покращити їх облік та ефективне використання. Крім того, розроблено форму внутрішньої звітності для формування та розподілу прибутку підприємства для ефективного управління ним.

Розроблена система внутрішньої звітності дозволяє власнику не лише раціонально використовувати власне майно (капітал) в процесі діяльності підприємства, а й виявити найефективніші шляхи отримання прибутку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бланк И.А.* Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.

2. *Блонська В.І.* Діагностика управління капіталом підприємства / В.І. Блонська, Т.М. Хватамуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 252-258.

3. *Большой энциклопедический словарь* / Под ред. И. Лапиной. – М.: АСТ, Астрель, 2005. – 1248 с.

4. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. / Ф.Ф. Бутинець. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2006. – 832с.

5. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський управлінський облік: навч. посібник [для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит"] / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 448 с.

6. *Викиданець І.В.* Методи оптимізації структури капіталу підприємства / І.В. Викиданець // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Науковий журнал. – 2009. – № 3. – С. 208-215.

7. *Гончаренко А.М.* Економічний зміст та етапи управління капіталом у машинобудуванні та сфері послуг / А.М. Гончаренко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 2 (2). – С. 102-112.

8. *Давиденко Н.М.* Управління оптимальною структурою капіталу корпоративного підприємства / Н.М. Давиденко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія “Економіка”. – 2009. – Випуск 6.

9. *Кірсанова Т.О.* Система управління власним капіталом підприємства / Т.О. Кірсанова, Н.О. Коляда // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2010. – № 1. – Том 2. – С. 58-63.

10. *Мельник М.І.* Факторний підхід до формування оптимальної структури капіталу підприємства / М.І. Мельник, Л.О. Шкварчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 203-208.

11. *Островська Г.Й.* Фінансовий менеджмент: навч. посібн. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 576 с.

12. *Пилипенко О.І.* Управлінські аспекти обліку власного капіталу та використання облікової інформації в управлінні / О.І. Пилипенко // Вісник ЖДТУ. – 2006. – №1(35) – с. 105-110.

13. *Подольська В.О.* Фінансовий аналіз: навч. посіб. / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 488 с.

14. Рейдерське захоплення підприємств в Україні та можливі спроби встановлення контролю над окремими галузями та секторами Української економіки у тому числі за допомогою іноземного капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bsarg.crimeainfo.com/Analytical_papers/Raiders%20Activity%20in%20Ukraine.doc

15. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М.: Инфра-М, 2008. – 512 с.

16. *Шевчук Н.* Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5, 6. – С. 39-43.

17. Doing Business 2011 Ukraine. A copublication of The World Bank and the International Finance Corporation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/doing-business/doing-business-2011>